

8. MUUT

8.1 Talousarvion sukupuolivaikutusten arvioinnin kehittäminen

Käytettävissä olevan määrärahan yläraja (€): 100 000

Aikajänne: 3/2017 – 3/2018

Tietotarpeen tausta ja tarvekuvaus perusteluineen:

Hallitus hyväksyi 4.5.2016 valtioneuvoston periaatepäätöksenä hallituksen tasa-arvo-ohjelman, johon sisältyy hanke talousarvion sukupuolivaikutusten arvioinnista. Talousarvion sukupuolivaikutusten arviointi on ollut osa tasa-arvopolitiikkaa jo usealla hallituskaudella. Ministeriöitä on velvoitettu kirjaamaan talousarvion valmisteluvaiheessa pääluokkaperusteluihin tasa-arvovaikutuksiltaan relevantit toimet. Budjetin määrärahojen kohdentumisen tarkastelu sukupuolinäkökulmasta, jää nykyisin varsin yleiselle tasolle. Hallituksen tasa-arvo-ohjelman mukainen budjetin sukupuolivaikutusten arviointi, vaikutusarvioinnin menetelmien luominen ja jatkokehittäminen ovat tärkeitä askeleita sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisessa.

Tässä hankkeessa keskitytään veroja, palveluja ja tulonsiirtoja koskevien-sukupuolivaikutusten arviointimenetelmien ja aineistojen sekä toimintamallien kehittämiseen. Hankkeessa luodaan toimintamalli myös sukupuolivaikutusten arvioinnin toteutumisen seuraamiseksi. Perimmäisenä tavoitteena on, että sukupuolivaikutusten arviointikehikkoa tai toimintamallia voitaisiin soveltaa mahdollisimman laajasti koko valtionhallinnossa osana talousarvion valmisteluprosessia.

Erityistä huomiota tulee kiinnittää suorien ja epäsuorien vaikutusten sekä näiden vaikutuskanavien arviointiin. Esimerkiksi kotihoidon tuki on sukupuolittunut etuus, jota käyttävät pääosin naiset. Näin suorat määrärahan muutokset vaikuttavat erityisesti naisten käytettävissä oleviin tuloihin. Toisaalta tutkimusten mukaan naisten työn tarjonta on erityisen sensitiivistä kotihoidon tuen tasolle, joten kotihoidon tuen leikkaaminen voi parantaa naisten työhön osallistumista ja palkkakehitystä. Pitkien työelämän katkojen katsotaan heikentävän naisten palkkakehitystä, joka heijastuu palkkaeroihin. Lisäksi huomiota tulee kiinnittää sukupuolineutraalien erien käsittelyyn. Esimerkiksi julkishyödykkeiden, kuten vaikkapa koulutuksen, sukupuolivaikutusten arviointi edellyttää erityistä huolellisuutta. Osa suorista tuista, kuten vaikkapa lapsilisät, eivät välttämättä yksiselitteisesti kohdistu tietylle sukupuolelle, vaan ne voidaan käyttää perheen yhteisiin menoihin. Etuuksia myönnetään henkilöille usein muusta syystä kuin sukupuolen perusteella. Näiden budjetin määrärahojen käsittely edellyttää huolellista harkintaa. Tutkimushankkeessa tulee huomioida erityyppisten budjetin erien luonteenpiirteet sukupuolivaikutuksia arvioitaessa.

Hanke voidaan toteuttaa joko yhden tai useamman toteuttajatoimesta. On mahdollista toteuttaa hanke siten, että suorien ja epäsuorien sukupuolivaikutusten arvioinnin tekee eri toteuttaja. Toteuttajien tulee kuitenkin varmistaa hankkeiden keskinäiset asiayhteydet.

Tutkimuskysymyksiä:

- Miten talousarvion suoria ja epäsuoria sukupuolivaikutuksia voidaan arvioida ja laskea, huomioiden budjetin erien erilaiset ominaisuudet:
  - Verotuksen ja suorien tulonsiirtojen osalta (verotus, tulonsiirrot)
  - Yksilöiden suoraan kuluttamat julkiset palvelut (terveydenhuolto, koulutus)
  - Puhtaat julkishyödykkeet (poliisi, oikeuslaitos)
- Sukupuolivaikutusten arviointiprosessin vaiheiden kuvaus.
- Miten sukupuolivaikutuksia tulisi huomioida jo lainsäädäntöhankkeita suunniteltaessa?
- Minkälaisia toimenpiteitä tarvitaan, jotta sukupuolivaikutusten arvioinnista saadaan luonnollinen osa talousarvion valmistelua (mm. koulutustarpeet, strategiset linjaukset yms.).
- Miten budjetin sukupuolivaikutuksia arvioidaan muissa maissa?
- Kehittämisehdotuksia siitä, miten talousarviossa sukupuolivaikutusten arviointiprosessia tulisi kehittää?

Yhteydet hallitusohjelman toimeenpanosuunnitelmaan, valtioneuvoston strategioihin ja muuhun selvitys- ja tutkimustoimintaan:

- Vuoden 2016 talousarvio
- Pääministeri Sipilän hallituksen hallitusohjelman liite 6 vuoden 2016 osalta
- Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2016-2019
- Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2012-2015. Loppuraportti
- Valtioneuvoston selonteko naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 2010
- Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 8.8.1986/609

Tietotuotannon pääasialliset muodot:

- Ennakointitietoa ja taustoitusta, mukaan lukien olemassa olevan tiedon meta-analysit,
- Strategian toimeenpanoa tukevaa tietoa, mukaan lukien tilannekuva-analysit,

8.2 Kolmas sektori viranomaisten turvallisuustoiminnan tukena

Käytettävissä olevan määrärahan yläraja (€): 150 000

Aikajänne: 3/2017 - 12/2017

Tietotarpeen tausta ja tarvekuvaus perusteluineen:

Kolmannen sektorin vapaaehtoistyö tukee suomalaisten turvallisuusviranomaisten toimintaa merkittävällä tavalla. Kolmannella sektorilla käsitetään tarkoittavan tässä tapauksessa yksityisen sektorin, julkisen sektorin ja perheiden väliin jäävää yhteiskunnallista sektoria, jonka tunnuspiirteitä ovat voittoa tavoittelematon talous sekä järjestöjen sosiaaliset tavoitteet. Viranomaisen keskeisten päällekkäisyyksien poistaminen ja yhteistyön lisääminen ovat edenneet viime vuosina esimerkiksi resurssien jakamisen kautta. Samalla vapaaehtoistoiminnan, järjestöjen ja elinkeinoelämän (Public-Private Partnership) merkitys viranomaisten yhteistyökumppaneina on kasvanut. Yhteiskunnan kasvavat odotukset palveluiden saatavuutta ja laatua kohtaan, rajalliset viranomaisresurssit sekä kolmannen sektorin osaaminen sekä nopea kyky reagoida ja skaalata toimintaansa ovat johtaneet pohtimaan henkilöresurssien saatavuutta ja päällekkäisyyksien välttämistä kustannustehokkaalla tavalla.

Tutkimuskysymyksiä:

- Mikä viranomaisten turvallisuustoiminnalle olennaisten kolmannen sektorin toimijoiden määrä ja osaaminen? Mitkä ovat kolmannen sektorin henkilöresurssien sisäiset päällekkäisyydet? Tässä yhteydessä sotilaallisen maanpuolustuksen henkilövaraukset suhteessa vapaaehtoistoiminnan varauksiin tulee myös kartoittaa. Lisäksi tulee tutkia mahdollisuutta luoda kolmannen sektorin toimijoista omaa esimerkiksi kuntien ja jatkossa myös maakuntien käyttöön tarkoitettua henkilövarausrekisteriä niistä henkilöistä, joita voidaan käyttää erilaisissa yhteiskunnan häiriötilanteissa ja jotka eivät ole sidottuja esimerkiksi sotilaallisen maanpuolustuksen tehtäviin. Mitä lainsäädännöllisiä, eettisiä tai muita mahdollisia esteitä kolmannen sektorin toimijoiden käyttämiselle viranomaistoiminnan tukena on olemassa erilaisissa yhteiskunnan häiriötilanteissa? Tavoitteena on selvittää kokonaistilanne Suomessa keskeisten turvallisuusviranomaisten ja heitä tukevien järjestöjen osalta laajan turvallisuuskäsitteen viitekehyksessä (SM, PLM, UM sekä TEM, UM, STM, OM tukena).
- Hankkeen kolmas kärki on kustannustehokkuus, toimintojen rahoituksen muodostuminen ja käyttö. Mistä turvallisuusviranomaisten tukena toimivan kolmannen sektorin vapaaehtoistyön kustannukset muodostuvat, ja miten järjestökentän toimijoita rahoitetaan?

Yhteydet hallitusohjelman toimeenpanosuunnitelmaan, valtioneuvoston strategioihin ja muuhun selvitys- ja tutkimustoimintaan:

Selvitys kytkeytyy hallitusohjelman kirjauksiin kokonaisturvallisuudesta ja pelastustoimesta jasisäisen turvallisuuden selontekoon (2016) sekä tulevaan sisäisen turvallisuuden strategiaan. Selvitys tukee myös valtioneuvoston yhteistä ennakointityötä ja tuottaa tietoa sisäministeriön oman tulevaisuusselonteon valmisteluun.

Tietotuotannon pääasialliset muodot:

Strategian toimeenpanoa tukevaa tietoa ml. tilannekuva-analyysia

8.3 Tutkimuslaitos- ja rahoitusuudistuksen arviointi

Käytettävissä olevan määrärahan yläraja: 350 000

Aikajänne: 2/2017 - 11/2018

Tietotarpeen tausta ja tarvekuvaus perusteluineen:

Vuonna 2013 hyväksytyyn tutkimuslaitos- ja rahoitusuudistusta koskevan periaatepäätöksen¹ tavoitteena oli keskittää voimavaroja monitieteiseen, korkeatasoiseen ja yhteiskunnan kannalta merkitykselliseen tutkimukseen rakenteita ja rahoitusta uudistamalla. Lisäksi tavoitteena oli vapauttaa resursseja tutkimuksen tukipalveluista ja kiinteistä rakenteista tutkimustoimintaan, muodostaa tutkimuslaitoksista aihepiireittäin suurempia ja vahvempia kokonaisuuksia ja lisätä yhteistyötä tutkimuslaitosten ja korkeakoulujen välillä. Näin pyrittiin synnyttämään yhteiskunnallisesti vaikuttavampaa tutkimustoimintaa, joka olisi soveltuvampaa myös yhteiskunnallisen päätöksenteon tueksi.

(Periaatepäätöksestä ja sen toteutuksesta, ks. <http://vnk.fi/tula>.)

Tässä kuvatun tietotarpeen ydinkysymys on, miten uudistus on toteutunut ja miten se on edesauttanut sitä, että tutkimus toimii yhteiskunnan kehittämisen ja päätöksenteon strategisena resurssina.

Arvioinnissa tulee huomioida moninäkökulmaisuus, monimenetelmällisyys ja kansainvälinen viitekehys. Lisäksi arvioinnin odotetaan vahvistavan suomalaisen tutkimusjärjestelmän ja tutkimuslaitoskentän kannalta olennaista näkemystä ja kokonaiskuvaa myös tulevaisuuden kehittämistarpeista.

Periaatepäätöksen rakenteen mukaisesti arvioinnissa tulee tarkastella seuraavia toimenpidekokonaisuuksia: tutkimuslaitosten yhteen sulauttaminen (luonnonvarakeskuksen ja paikkatiedon tutkimus- ja kehittämistoiminnan uudelleenorganisointi), tutkimuslaitosten yhdistäminen Helsingin yliopistoon (kuluttajatutkimus ja oikeuspoliittinen tutkimus) sekä Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy:n hallintomallin ja juridisen aseman uudistaminen, sekä tutkimuslaitosten yhteenliittymien toiminnan kehittäminen (SOTERKO ja LYNENET). Lisäksi analyysin tulee kohdistua uusiin rahoitusinstrumentteihin ja tapoihin saada tutkimustietoa valtioneuvoston ja yhteiskunnallisen päätöksenteon käyttöön (ml. VN TEAS, Ministeriöiden selvitys- ja tutkimustoiminta, strateginen tutkimus). Tässä yhteydessä analysoidaan myös vaikutukset rahoituksen kokoamisesta tutkimuslaitoksilta (52,5 milj. €), Suomen Akatemialta (7,5 milj. €) ja Tekesiltä (10 milj. €).

Analyysin tulee koskea myös TULA-uudistuksen kohteena olevien tutkimusorganisaatioiden henkilöstön asemaa toimintojen uudelleen organisoinnissa sekä tutkimuslaitosten yhteistyön muutoksia (akateemisen yhteisön lisäksi keskeiset asiakkaat ja sidosryhmät). Kaikkia arvioinnin näkökulmia tarkastellaan erityisesti toimintatapojen uudistamisen ja suomalaisen yhteiskunnan tulevaisuuden osaamis- ja tutkimusvalmiuksien kannalta.

¹ Periaatepäätöksestä ja sen toteutuksesta, ks. <http://vnk.fi/tula>

OKM:n toimeksiannosta arvioidaan parhaillaan (syksy 2016) tutkimuslaitosten ja korkeakoulujen yhteistyön syventämisen prosessia. Arvioinnin tulokset ja aineistot ovat TULA-arvioitsijan käytettävissä. Samoin arvioitsijan käyttöön toimitetaan TULA-uudistuksen seurannan materiaalit ja mahdollisuuksien mukaan myös muut olennaiset arviointi- ja seuranta-aineistot (mm. OECD-maa-arvioinnin aineistot ja TEAS-toiminnan itsearviointi- ja palautekyselyt 2015 ja 2016). Resurssimuutosten arvioinnissa tulisi myös hyödyntää tutkimuslaitosten, yliopistojen, Suomen Akatemian ja Tekesin tilinpäätöksiä. Aineistokokonaisuus käydään hankkeen liikkeellelähtövaiheessa läpi arvioinnin toteuttajien ja ohjausryhmän kesken.

Arvioinnissa on huomioitava muut tutkimus- ja innovaatiopolitiikan merkittävät muutokset (ml. tutkimus-, kehittämis- ja innovaatorahoituksen muutokset, kuten yliopistojen ja Tekesin toimintamäärärahojen leikkaukset) sekä näihin liittyvä analyysi- ja tiedontuotanto (mm. OECD:n maa-arviointi tutkimus- ja innovaatiojärjestelmästä, Tieteen tila-analyysi, tutkimus- ja innovaationeuvoston tietotarpeet). Selvityksestä raportoidaan ohjausryhmän lisäksi kansliapäällikkökokoukselle ja tutkimus- ja innovaationeuvostolle.

Tutkimuskysymyksiä:

- Uudistuksen toimeenpanon tuloksellisuus ja vaikuttavuus, mm. onko saatu aikaan tuotoksia ja tuloksia, joihin on pyritty? Mitkä ovat olleet uudistuksen odottamattomia vaikutuksia? Miksi ja mitkä tekijät ovat tähän vaikuttaneet?
- Uudistuksen operatiivinen tehokkuus, mm. onko toimenpiteet toteutettu tarkoituksenmukaisesti ja resurssiwiseasti? Onko investointi ollut kustannustehokas? Miksi ja mitkä tekijät ovat tähän vaikuttaneet?
- Uudistuksen selkeys ja yhtenäisyys, mm. ovatko tavoitteet selkeitä ja ymmärrettäviä, samansuuntaisia ja toisiaan tukevia ja vastaavatko toimet tavoitteisiin? Onko ristiriitaisuuksia ja miten niihin vastattu? Miten muutos / uudistus on johdettu? Miksi ja mitkä tekijät ovat tähän vaikuttaneet?
- Uudistuksen relevanssi, mm. onko uudistuksessa huomioitu olennaisimmat ja kriittisimmät kysymykset ja tarpeet? Onko vastattu yhteiskunnallisiin tietotarpeisiin ja toimintaympäristön muutoksiin? Onko uudistus yhdenmukainen muiden toimintaympäristöön ja kohderyhmiin vaikuttavien muutosprosessien kanssa? Miksi ja mitkä tekijät ovat tähän vaikuttaneet?
- Tutkimuksen tuloksellisuus ja vaikuttavuus ja sen edellytykset, mm. vaikutukset talouteen, yhteiskuntaan, poliittiseen päätöksentekoon ja palveluihin, sekä tavat, joilla uudistus on muovannut tutkimuskenttää.
- Tutkimuksen laatu ja sen edellytykset, mm. tieteelliset artikkelit kansainvälisissä tiedejulkaisuissa, viittaukset tai kansainvälinen tutkimusyhteistyö jne.
- Tutkimuksen relevanssi, mm. tutkimuksen kohdistuminen suomalaisen yhteiskunnan kannalta olennaisimpiin tulevaisuuden kysymyksiin, tutkimuksen saavutettavuus, käytettävyys ja näihin liittyvät mahdolliset suuntautumis- ja painopistemutokset.

Yhteydet hallitusohjelman toimeenpanosuunnitelmaan, valtioneuvoston strategioihin ja muuhun selvitys- ja tutkimustoimintaan:

Tuloksilla tuetaan hallituksen tutkimus- ja innovaatiopolitiikan linjauksia.

Tietotuotannon pääasialliset muodot:

Ulkoinen arviointi

8.3 Assessment of the research institutes and funding reform

Maximum appropriation available: EUR 350,000

Timeframe: February 2017–November 2018

Background on the need for data and its description, including reasons:

The Government resolution² on the research institutes and funding reform was undertaken to promote multidisciplinary, high-level research of social significance. Another objective was to free up resources from research support services and fixed structures for redeployment in research activities, and to organise research institutes into larger and stronger entities covering a wider range of subjects, and to facilitate cooperation between research institutes and universities. The efforts were designed to foster research that was of greater social relevance while at the same time serving political decision making more effectively. (For more details on the Government resolution and its implementation, see <http://vnk.fi/tula>.)

The core question here is to determine how successful this reform has been and how it has contributed to research capable of serving as a strategic resource in decision making and in the efforts to develop society.

The assessment is to make due allowance for a variety of approaches and methodologies and take into account the international frame of reference. Additionally, the assessment is expected to provide an insightful overview of future development needs essential to the Finnish scientific community and research institutes.

As foreseen in the resolution structure, the assessment should address the following measures: merger of research institutes (reorganisation of the Natural Resources Institute and research and development efforts on geographical information); the merger of research institutes with the University of Helsinki (consumer and legal research); the reform of the administration and legal position of the Technical Research Centre of Finland VTT Ltd Oy; and further development of the con-

²(Government resolution and its implementation, see <http://vnk.fi/tula>)

sortia of research institutes (Consortium of Expert Institutions on Health and Welfare SOTERKO and the Finnish Natural Resource and Environmental Research Consortium LYNET). Additionally, the analysis should address financing instruments and ways of acquiring research data for use in decision making by the Government and society at large (including the Government's analysis, assessment and research activities, Ministries' analysis, assessment and research activities, and strategic research). At the same time, the impact of the provision of funding for the research institutes (EUR 52.5 million), the Academy of Finland (EUR 7.5 million) and the Finnish Funding Agency for Innovation Tekes (EUR 10 million) is to be analysed.

The analysis should address the position of staff within research institutes in connection with the reorganisation and changes in cooperation between research agencies (including customers and stakeholders in addition to the academic community). All these aspects are to be assessed in terms of the reform of the activities as well as the future skills and research capabilities of Finnish society.

Recently (autumn 2016), the Ministry of Education and Culture commissioned a project to evaluate closer co-operation between research institutes and universities. The results of the assessment and related data will be made available to the parties evaluating the research institutes and funding reform. Similarly, the evaluators will have access to the data gathered during the monitoring of the research institutes and funding reform and, if possible, other material assessment and follow-up data (including the data underlying the OECD's country-specific assessment and the self-assessment and feedback forms of the Government's analysis, assessment and research activities from 2015 and 2016). In assessing the changes in resources, full use should also be made of the financial resources of research institutes, universities, the Academy of Finland and Tekes. The body of data will be jointly reviewed by the parties preparing the assessment and the steering group when the project is launched.

Additionally, the assessment should consider other major changes to the research and innovation policy (including changes in the funding of research, development and innovation funding, such as cuts in the operating grants of universities and Tekes) as well as related analysis and data production (e.g. the OECD's country-specific assessment of research and innovation systems, the Scientific Research in Finland review, and the information needs of the Research and Innovation Council). The authors of the assessment will report to the steering group as well as to the meeting of Permanent Secretaries and the Research and Innovation Council.

Research questions

- The success and impact of the implementation of the reform; have the hoped-for results and outcomes been achieved? What unexpected effects have resulted from the reform? What are the underlying reasons for this?
- Operational efficiency of the reform; have the measures been implemented appropriately and resource-wisely? Was the investment cost-efficient? What are the underlying reasons for this?

- Clarity and consistency of the reform; were the objectives clear, comprehensible, consistent and mutually supportive and did the measures respond to the objectives? Were there any conflicts and what was done to resolve them? How was the change / reform managed? What are the underlying reasons for this?
- Relevance of the reform; did the reform address the most critical issues and needs? Has the reform responded to society's need for data and knowledge and the changes that have taken place in the operating environment? Is the reform consistent with other change processes affecting the operating environment and stakeholders? What are the underlying reasons for this?
- The effectiveness and impact of research and the necessary preconditions for it; including its impact on the economy, society, political decision making and public services, and ways in which the reform has shaped research in general.
- Quality of research and related performance; such as articles in international scientific publications, references, international research cooperation, etc.
- Relevance of the research, including targeted research regarding key future issues of Finnish society, the availability of and access to research, including potential changes in direction and priorities.

Links to the implementation plan of the Government Programme, Government strategies and other analysis and research activities:

The results are to support the Government's research and innovation policies

Principal methodologies:

Third-party evaluation